

ბიზნეს-ინჟინერინგი სოფლის მეურნეობაში

საქართველოს ნიადაგების რესურსული პოტენციალი მათი გამოყენების და დაცვის პრობლემები

ჯემალ მაჭავარიანი, სოფლის მეურნეობის ასოცირებული დოქტორი;
თენგიზ ურუშაძე, აკადემიკოსი,
ნოდარ ჭითანავა, აკადემიკოსი,
რუსუდან ფირცხალავა, მეცნიერ-თანამშრომელი

რეზიუმე

საქართველოში არასასოფლო-სამეურნეო მიზნით მიწების გამოყენებამ სახიფათო ხასიათი მიიღო. ამასთან დაკავშირებით, დღეისათვის მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს სოფლის მეურნეობაში დაკავებული მიწის ფართობების შენარჩუნება, ტერიტორიების გაფართოება და ნაყოფიერების ამაღლება.

Summary

Forces and Natural Resources of Georgia
Resource potential of the Georgian soils – their use and preservation problem

The use of the non-agricultural-purposed lands in Georgia has become highly dangerous. In this connection, nowadays of great importance is the problem of preservation of land areas available in agriculture, extension of territories, and rise in fertility.

* * * * *

საქართველოს გეოგრაფიული მდებარეობა, მისი ძლიერ დანაწევრებული რელიეფი, სიმაღლეთა დიდი ამპლიტუდები, ამით გამოწვეული კლიმატის, მცენარეული და ნიადაგური საფარის მრავალფეროვნება განსაზღვრავს ბუნებრივი პირობების განსაკუთრებულ სიჭრელეს, რაც თავის მხრივ განაპირობებს სოფლის მეურნეობის მრავალდარგოვან სპეციალიზაციას.

საქართველოში გამოიყოფა 20-მდე ძირითადი ნიადაგური ტიპი — მაღალმთიანი ზონის მთა-მდელოთა ნიადაგებიდან დაწყებული და დამთავრებული დასავლეთ საქართველოს სუბტროპიკული ზონის ნითელმინა, ყვითელმინა, ყვითელ-ყომრალი ენერი, ჭაობიანი, აღმოსავლეთ საქართველოს შავმიწა, წაბლა, ყავისფერი-შავი, ყომრალ-შავი, მთა-მდელოს შავმიწისებრი, ბიცობი და დამლაშებული, ხოლო სამხრეთ საქართველოს რუხი-ყავისფერი, მდელოს რუხი-ყავისფერი, მთის შავმიწა, რომელთა კომ-

პლექსში გამოყოფილია ქვეტიპები და სახეები განვითარებისა და ნიადაგწარმოქმნის გამოხატულობის ხარისხის, სისქის, მექანიკური შედგენილობისა და სხვა ნიშნების მიხედვით.

როგორც ცნობილია, ქვეყნის ტერიტორიის დიდი ნაწილი 54% მთებსა და 33% მთისწინებს უკავია, შედარებით მცირე ფართობი კი დაბლობებითაა წარმოდგენილი. 1981 წელს ჩატარებული ინვენტარიზაციის მონაცემების მიხედვით, საქართველოში არსებული 679,9 ათ. ჰექტრიდან, სახნავი მიწების 52,9% (356 ათ.ჰა) 0-20-მდე დახრილობის ფერდობებზეა განლაგებული, 20-დან — 100-მდე 37,4% (253,3 ათ.ჰა), ხოლო 100-ზე მეტი დაქანების ფერდობებზე 9,5% (63,6 ათ.ჰა).

საქართველოში მიწის რესურსების ტერიტორიული განაწილება, სხვა ბუნებრივი კომპონენტების მსგავსად, ვერტიკალური ზონალობის კანონს ექვემდებარება და ფიზიკურ გეოგრაფიული თავისებურებები მას ცალკეულ რეგიონალ სპეციფიკურ ხასიათს აძლევს და ქმნის ერთმანეთისგან განსხვავებულ ზონებსა და ქვეზონებს. ქვეყნის ტერიტორიის 29% განლაგებულია ზღვის დონიდან 600 მ-ის სიმაღლეზე, 17,1% - 600-დან 1000 მ-მდე, 39,7% 1000-დან — 2200 მ-მდე, 13,6% 2200 მ-დან 3500 მ-ზე, ხოლო 0,6% 3500 მ-ზე მაღლა.

გამოყენების თვალსაზრისით ტერიტორია დაყოფილია სამ ნაწილად:

- სამინათმოქმედო ტერიტორია – 15,8%;
- ბუნებრივ-სამეურნეო ფართობი (ტყე, ბუჩქნარი, სათიბ-საძოვრები) – 70,5%;
- არასასოფლო-სამეურნეო გამოყენების მიწა – 13,6%.

საქართველოს მიწის რესურსები სოფლის მეურნეობაში წარმოების ერთ-ერთი ძირითადი საშუალებაა. მიწა ასევე წარმოადგენს ტერიტორიულ-სივრცობრივ ბაზას მრეწველობაში, მშენებლობაში, ინფრასტრუქტურის დარგში.

ნიადაგების დაცვა არის დღევანდლობის მწვავე გლობალური პრობლემა, რომელთანაც უშუალოდაა დაკავშირებული მოსახლეობის სურსათით უზრუნველყოფის საკითხი. ნიადაგების დაცვა და გამოყენება მიმართულია მიწის ფონდის დაცვის, ათვისებრივი

გაუმჯობესებისა და რაციონალური გამოყენებისაკენ. ნიადაგების დაცვა აუცილებელია მათი ნაყოფიერების შენარჩუნებისა და სისტემატური ამაღლებისათვის.

2004-2011 წლებში ხელისუფლების მცდარი ეკონომიკური პოლიტიკის უარყოფითმა შედეგებმა ყველაზე ნათლად სოფლის მეურნეობაში იჩინა თავი. მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური პირობების გამო ნიადაგის დაცვისა და ნაყოფიერების ამაღლების ამოცანა ყურადღების მიღმა დარჩა.

უნდა აღინიშნოს, რომ ქვეყანაში შექმნილმა მძიმე არასტაბილურმა პოლიტიკურმა და ეკონომიკურმა ვითარებამ საგრძნობლად შეაფერხა ნიადაგების დაცვისა და ნაყოფიერების ამაღლების საჭირო ღონისძიებების გატარება. უსახსრობის გამო პრაქტიკულად შეწყდა ნიადაგების კვლევითი სამუშაოები და ნიადაგების ტიპების მიხედვით ნაყოფიერების მონიტორინგი.

ბოლო დროს, ინტენსიურად განვითარდა ნიადაგების დეგრადაცია, ნაყოფიერების დაქვეითება და საკვები ელემენტებით გაღარიბების პროცესი. სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების 2/3-ზე მეტი ღარიბია საკვები ელემენტებით. გაუარესებულია ნიადაგის ნაყოფიერების მაჩვენებელი — ჰუმუსის ბალანსი.

ნიადაგების მდგომარეობის გაუარესების ფონზე ფაქტობრივად შეწყვეტილია აგროქიმიური გამოკვლევები.

ქიმიური საშუალებები გამოიყენება სტიქიურად. ნიადაგდაცვითი ღონისძიებები არ ხორციელდება. ტყის, ბუჩქნარების, ქარსაფარი ზოლების მასობრივი განადგურება, საძოვრების უსისტემო გამოყენება ართულებს ისედაც მძიმე ეკოლოგიურ მდგომარეობას.

მიწის სავარგულები გამუდმებულ ცვლილებებს განიცდის. მათი სტრუქტურის და ხარისხის ტრანსფორმაციას განაპირობებს მიწის ფონდის უხარისხო მოვლა, არსნორი ექსპლოატაცია, არასაკმარისი ანტიეროზიული ღონისძიებები, მიწების დამლაშება, დაჭაობება, დატბორვა და სხვა არახელსაყრელი პირობები იწვევენ სავარგულების ფართობის შემცირებას და მიწის ფონდის ხარისხობრივი შედგენილობის გაუარესებას.

ქვეყნის ეკონომიკური პოტენციალის შემდგომი განმტკიცებისა და სასურსათო პროგრამის წარმატებით შესრულებისათვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სასოფლო-სამეურნეო ბრუნვაში არსებული თითოეული ჰექტარი მიწის ეფექტურად გამოყენებას, მათი ნაყოფიერების შენარჩუნებას და სისტემატურ ამაღლებას, რისთვისაც აუცილებელია:

- სასოფლო-სამეურნეო მიწების ხარისხობრივი ანალიზის ბაზაზე, შემუშავდეს მიწების ნაყოფიერების ამაღლებისა და მცენარეთა დაცვის ინტეგრირებული ზონალურ-დიფერენცირებული სისტემები. აგრეთვე უნდა შეიქმნას აგროქიმიური კარტოგრამების განახლებული ბაზა, რომელიც ყოველმხრივ მხარდაჭერილი და ხელშეწყობილი უნდა იქნეს სახელმწიფოს მხრიდან. ამასთან, აუცილებელია შეიქმნას ისეთი სამართლებრივი გარემო, რომელიც შეზ-

ღუდავს მიწების მტაცებლური გამოყენების და მისი ხარისხობრივი მაჩვენებლის გაუარესებას;

- სახელმწიფომ და საზოგადოებამ სისტემატური ყურადღება უნდა დაუთმონ მიწის რესურსების რაციონალურ გამოყენებას. მიწისადმი ყაირათიანი დამოკიდებულება ქვეყნის თითოეული მოქალაქის ერთ-ერთ უმთავრეს მოვალეობად უნდა გამოცხადდეს. სახელმწიფო მონიტორინგი უნდა განხორციელდეს მიწის რესურსების დაცვაზე;

- რეგიონების თავისებურებების გათვალისწინებით დამუშავდეს გრძელვადიან პერიოდზე გათვლილი მიწების დაცვისა და რაციონალურად გამოყენების სახელმწიფო კომპლექსური პროგრამები;

- მიწის რესურსების სოფლის მეურნეობაში სარგებლობისათვის ნიადაგური კვლევების ჩატარება, რომელსაც საფუძვლად უნდა დაედოს ნიადაგების მსხვილმასშტაბიანი (1:5000 – 1:10000) კარტოგრაფირების პრინციპები და მეთოდები;

- იმის გათვალისწინებით, რომ მიწის სავარგულების გამოყენების აღრიცხვა ჯერ კიდევ მოუწესრიგებელია, არ ხდება ნიადაგის საფარის შესწავლა, მისი ეკონომიკური შეფასება, მიწის ხარისხობრივი მაჩვენებლების დადგენა, უსათუოდ უნდა დამუშავდეს მიწის კადასტრი. იგი უნდა მოიცავდეს ქვეყნის ტერიტორიაზე არსებული მიწის ფონდს (საკუთრების მიუხედავად);

- საშიში გეოდინამიკური მოვლენების აქტიური ზემოქმედების წინააღმდეგ ოპტიმალური ღონისძიებების გატარება;

- მიწის რეკულტივაციის, მელიორაციის, დაშრობის, მოკირიანების გადაუდებელი სამუშაოების ჩატარება, რადგან მათი მასშტაბები და ტემპები ჯერ კიდევ დაბალია;

- მიწის სავარგულების რაციონალურად გამოყენებისა და მათი სახელმწიფოებრივი ინტერესების შესაბამისად ორგანიზაციულ-სამართლებრივი რეგულირების უზრუნველყოფის მიზნით აუცილებელია ქვეყანაში შეიქმნას მიწის მართვის სახელმწიფო სტრუქტურა.

- მეტი ყურადღება უნდა დაეთმოს დარგის პოპულარიზაციას. დაწყებული სკოლის მერხიდან დამთავრებული სამთავრობო და აღმასრულებელი სტრუქტურებით.

ამრიგად, საქართველოში მიწის რესურსების გამოყენების პრობლემები მწვავე ხასიათისაა და კომპლექსურ გადაწყვეტას მოითხოვს. იმაზე, რამდენად რაციონალურად იქნება გამოყენებული მიწის რესურსები, დამოკიდებულია ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ-ეკოლოგიური განვითარების მასშტაბები და მოსახლეობის კეთილდღეობის დონე.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ურუშაძე თ. —საქართველოს ძირითადი ნიადაგები. გამომც. "მერანი", თბ., 1997.
2. Генеральная схема противозрозийных мероприятий Груз. ССР, на 1981-1990 годы на период до 2000 года. Тбилиси, 1988.
3. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური – "საქსტატი", სტატისტიკური პუბლიკაცია. საქართველოს ბუნებრივი რესურსები და გარემოს დაცვა. თბ., 2012.
4. ზონენაშვილი ჟ., კეკელია ხ. – საქართველოს მთიანი რეგიონების მინათსარესურსო პოტენციალი: გამოყენების და დაცვის გეოგრაფიული პრობლემები. გეოგრაფიის ინსტ. სამეცნ. კონფერენც., 19-20 მაისი, 2000.
5. Геоморфология Грузии. Изд.»Мецниереба», т.5, 1971.
6. თავართქილაძე ა., ნაკაიძე ე. – საქართველოს მინის რესურსების რაციონალური გამოყენების და დაცვის პრობლემები. გამომც. "მეცნიერება", თბ., 1994.
7. ლეჟავა ვ., კეკელია., ლეჟავა ი. – ნიადაგების მსხვილმასშტაბიანი კარტოგრაფირების პრინციპები და მეთოდები. გამომც. "ცოდნა", თბ., 2005.
8. გოგიჩაიშვილი გ. – ნალექების ეროზიული მოვლენები საქართველოში, ნიადაგის რაციონალური გამოყენებისა და დაცვის საკითხები. ნიადაგმცოდ. ინსტ.შრ., ტ.32, 1991.
9. ურუშაძე, თ.ქვრივიშვილი – საქართველოს ნიადაგის სარკვევი. გამომც. "მნიგნობარი", თბ. 2014.